

בית דין אזורי לעבודה בחיפה**ב"ל 3064-03 ברק צביה נ' בטוח לאומי-סניף חיפה****בפני כב' השופטת עדנה קוטן**ונציגי ציבור: מר דורון מתתיהו (נציג מעבידים)
מר גיורא רדר (נציג עובדים)**תובעת****ברק צביה****נגד****נתבע****המוסד לבטוח לאומי**

להחלטה בעבודה (30-07-2008): בל 3064/03 צביה ברק נ' המוסד לביטוח לאומי שופטים: עדנה קוטן
להחלטה בעבודה (23-03-2009): בל 3064/03 ברק צביה נ' המוסד לבטוח לאומי שופטים: עדנה קוטן

מיני-רציו:

* ביה"ד קיבל את תביעת התובעת לתשלום קצבת תלויים בגין פטירת בעלה כתוצאה של "התרגזות בלתי רגילה", שהיא בגדר "פגיעה בעבודה", לאחר שקבע כי מבחינת חו"ד המומחה שנתמנה מטעם ביה"ד כמכלול וכמקשה אחת, עולה שקיים קש"ס בין האירוע החריג לפטירה.

* ביטוח לאומי – ביטוח נפגעי עבודה – פגיעה בעבודה

* ביטוח לאומי – ביטוח נפגעי עבודה – זכאות

* עבודה – ביטוח לאומי – נפגעי עבודה

* עבודה – ביטוח לאומי – ביטוח נפגעי עבודה

* עבודה – ביטוח לאומי – תאונת עבודה

תביעת התובעת לתשלום קצבת תלויים בגין פטירת בעלה המנוח (להלן: המנוח) אשר פטירתו ביום 3.3.02 היא, לטענתה, תוצאה של "התרגזות בלתי רגילה", שהיא בגדר "פגיעה בעבודה", כמשמעה בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 (להלן: החוק).

בית הדין האזורי לעבודה קיבל את התביעה ופסק כי:

כדי שתקום לתלויים זכות לקצבה או למענק מכח ס' 131 לחוק צריך שיתקיימו 3 יסודות מצטברים: למבוטח אירעה 'פגיעה בעבודה' היינו 'תאונת עבודה' או 'מחלת מקצוע'; תוצאת מותו של המבוטח; קיום קש"ס בין הפגיעה בעבודה למות המבוטח. בהחלטה קודמת של ביה"ד נקבע כי התובעת הרימה את

הנטל להוכחת אירוע חריג בעבודתו של המנוח, המצדיק מינוי מומחה רפואי מטעם ביה"ד למתן חוו"ד בשאלת הקש"ס. הצדדים חלוקים בשאלה האם הוכח קיומו של קש"ס לאור קביעות המומחה בחווה"ד. הלכה היא כי קביעת קיומו או אי קיומו של קש"ס בין אירוע חריג להתפתחות אוטם שריר הלב וכתוצאה הפטירה, היא קביעה משפטית המושגת על ראיות, תוך מתן משקל מכריע לחוו"ד המומחה הרפואי המתמנה ע"י ביה"ד. עוד נפסק כי אין לקבוע קש"ס על יסוד אמירת המומחה כי "לא ניתן לשלול" קש"ס. אלא שכבר נפסק כי אין לקבל כי בכל מקרה בו המומחה הרפואי קבע בחוות דעתו כי "עלול", "יתכן ש" או "אין לשלול" קש"ס בין האירוע החריג להופעת האוטם, מתחייבת המסקנה כי לא הוכח קש"ס בין האירוע החריג לאוטם שריר הלב ויש לבחון בכל מקרה את חוו"ד המומחה ותשובותיו לשאלות בכללותן, תוך בחינת הקשר הדברים בו נעשה שימוש בביטויים הנ"ל. בענייננו, עיון במכלול קביעות המומחה מביא למסקנה, כי קיים קש"ס בין האירוע החריג לבין הופעת האוטם במועד בו הופיע. מכל מקום, התובעת הרימה את הנטל להוכחת קש"ס בין האירוע החריג להופעת האוטם במועד בו הופיע, והמל"ל לא הרים את הנטל לפי סיפת ס' 83 לחוק בדבר "השפעה פחותה בהרבה" של העבודה על אירוע התאונה.

פסק דין

1. בפנינו תביעת התובעת לתשלום קצבת תלויים בגין פטירת בעלה המנוח, מר גדי ברק ז"ל (להלן: "המנוח") אשר פטירתו ביום 3.3.02 היא, לטענתה, תוצאה של "התרגזות בלתי רגילה", שהיא בגדר "פגיעה בעבודה", כמשמעה בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה – 1995 (להלן: "החוק").

2. בסעיף 131 לחוק, שעניינו "קצבת תלויים" נקבע:

"מבוטח שפגיעה בעבודה גרמה למותו, ישלם המוסד לתלויים בנפטר קצבה חודשית או מענק לפי סימן זה".

כדי שתקום לתלויים זכות לקצבה או למענק, מכוח סעיף 131 הנ"ל, צריך שיתקיימו שלושה יסודות מצטברים: "היסוד הראשון הוא שלמבוטח אירעה 'פגיעה בעבודה' היינו 'תאונת עבודה' או 'מחלת מקצוע'; היסוד השני הוא תוצאת מותו של המבוטח; היסוד השלישי הוא שהפגיעה בעבודה 'גרמה' למותו, דהיינו - קיום קשר סיבתי בין הפגיעה בעבודה לבין מותו של המבוטח" (ראה בג"צ 1199/92, 4118/92 אסתר לוסקי נ' בית הדין הארצי לעבודה ואח', פ"ד מז' 59, 734, 751 ועב"ל 154/97 אסתר לושקוב - המוסד לביטוח לאומי, פד"ע לד 156, 164).

3. בהחלטת בית הדין מיום 30.7.08, שניתנה עם תום שלב ההוכחות (להלן: "ההחלטה") ובה פורטה התשתית העובדתית, נדרש בית הדין לשאלה, האם הוכחה התובעת קיומו של היסוד הראשון והגיע למסקנה, כי "עלה ביד התובעת להרים את הנטל הראשוני המוטל עליה בדבר אירוע חריג בעבודתו של המנוח מיום 3.3.02, אירוע – המצדיק, בשלב זה, מינוי מומחה רפואי מטעם ביה"ד למתן חוות דעת בשאלת הקשר הסיבתי", הכל כמפורט בהחלטה הנ"ל, המצורפת לפסק דין זה ומהווה חלק בלתי נפרד הימנו.

משכך, הורה בית הדין על מינויו של פרופ' אנדרי קרן כמומחה / יועץ רפואי מטעם ביה"ד למתן חוות הדעת הרפואית בתיק זה.

4. להלן תפורטנה השאלות אשר הופנו למומחה ותשובותיו.

- א. ממה נפטר המנוח?
- ב. האם לדעת המומחה קיים קשר סיבתי בין האירוע בעבודתו של המנוח כמתואר לעיל בהחלטה זאת לבין האירוע הלבבי הנטען?
- ג. האם השפעת האירוע בעבודה כמתואר לעיל על האירוע הלבבי הנטען, במועד בו אירוע, היתה פחותה בהרבה מהשפעת גורמים אחרים?
 ככל שכך – יבהיר המומחה באילו גורמים מדובר.
 בהתייחס לשאלה זאת מופנית תשומת לב המומחה לכך, כי לפי הפסיקה:
 ככל שכך – יבהיר המומחה באילו גורמים מדובר.
 בהתייחס לשאלה זאת מופנית תשומת לב המומחה לכך, כי לפי הפסיקה:
 ככל שסביר יותר להניח, כי האירוע הלבבי היה מתרחש בסמוך למועד בו התרחש בפועל, גם ללא האירוע בעבודה, משמעות הדבר הינה כי השפעת האירוע בעבודה על קרות האירוע הלבבי פחותה בהרבה מהשפעת גורמים אחרים; וככל שסביר יותר להניח, שהאירוע הלבבי לא היה מתרחש בסמוך למועד בו אירע בפועל אלמלא אירוע העבודה - משמעות הדבר כי השפעת העבודה על קרות האירוע הלבבי אינה פחותה בהרבה מהשפעת גורמים אחרים.

5. בחוות דעתו קבע המומחה, דלקמן:

במענה לשאלה א:

"לא בוצעה נתיחה שלאחר המוות. מאידך, עפ"י נתוני המקרה, סביר ביותר כי המנוח נפטר כתוצאה מהפרעת קצב קטלנית בעקבות אוטם חריף של שריר הלב".

במענה לשאלה ב:

"לא ניתן להערכתי לשלול קשר סיבתי בין האירוע החריג בעבודתו של המנוח לאוטם חריף של שריר הלב. המנוח היה בעל גורמי סיכון להופעת מחלת לב כלילית ולכן היה בסיכון גבוה יותר מאשר אדם רגיל בגילו ללקות באוטם חריף של שריר הלב: במשך שנים סבל מהיפרכולסטרולמיה, וייתכן כי היה לו סיפור משפחתי למחלת לב כלילית (במסמכים הרפואיים לא צויין גילו של אביו כאשר לקה באוטם חריף של שריר הלב).
 בהמשך סבל ממחששים בחזה, אך בדיקת מאמץ מ-1996 לא הראתה שינויים איסכמיים, ובדיקת א.ק.ג. משנת 1999 היתה תקינה. מעבר לכך, מהמסמכים הרפואיים עולה כי התלונן על מחששים בחזה בתקופה שסבל במקביל גם מחרדות עקב גיוסו של בנו לצה"ל. החל משנת 2000 אין כל אזכור נוסף לתלונות מסוג זה, עד לפטירתו הפתאומית ב-3.3.2002.
 על בסיס מכלול נתונים אלה ניתן לסכם, כי מדובר באדם עם גורם סיכון להתפתחות מחלת לב כלילית, אשר לא היה מוכר כחולה קרדיאלי, ולא סבל ממחששים מיוחדים בשנים

שקדמו לפטירתו. בקשר זמני הדוק לאירוע חריג בעבודה, בזמן התרגזות חריגה בעת שיחת טלפון, פיתח כאבים בחזה, אשר חלפו חלקית לאחר שנטל תרופה לשיכוך כאבים, אך חזרו בעוצמה גדולה יותר, הלכו והתגברו עד להתמוטטותו. בהתחשב במכלול הנתונים העובדתיים והרפואיים שהובאו בפני, בקשר הזמני ההדוק בין האירוע החריג לפטירה, אני מגיע למסקנה כי לא ניתן לשלול קשר סיבתי בין האירוע החריג בעבודתו של המנוח לאוטם החרף של שריר הלב".

במענה לשאלה ג':

"בהתחשב בקשר הזמני ההדוק בין הופעת הכאבים אשר סימלו את תחילת תהליך האוטם לאירוע חריג בעבודתו של המנוח, חוסר תיעוד של תלונות על כאבים בחזה בשנתיים שקדמו לפטירתו, אני מגיע למסקנה כי השפעת האירוע בעבודה כמתואר לעיל על האירוע הלבבי הנטען, במועד בו אירע, לא היתה פחותה בהרבה מהשפעת גורמים אחרים כהיפרכולסטרולמיה וייתכן סיפור משפחתי חיובי למחלת לב כלילית, על הופעת מחלתו.

לסיכום, המנוח נפטר מהפרעת קצב קטלנית משנית לאוטם חריף של שריר הלב. להערכתו, לא ניתן לשלול קשר סיבתי בין האירוע החריג בעבודתו לאוטם החרף של שריר הלב".

6.

לבקשת ב"כ התובעת הועברה למומחה שאלת הבהרה דלקמן:

אביו המנוח של בעלה המנוח של התובעת לקה במחלת לב בהיותו כבן 77 ונפטר בגיל 80 לערך. האם יש בעובדה הנ"ל כדי לשנות איזו מקביעות המומחה בחוות דעתו?

תשובת המומחה:

"בחוות דעתי קבעתי כי לא ניתן לשלול קשר סיבתי בין האירוע החריג בעבודתו של המנוח לאוטם החרף של שריר הלב, אשר הופיע בקשר זמני הדוק לאירוע חריג בעבודתו וגרם למותו.

כמו כן קבעתי כי "השפעת האירוע בעבודה ... על האירוע הלבבי הנטען, במועד בו אירע, לא היתה פחותה בהרבה מהשפעת גורמים אחרים כהיפרכולסטרולמיה וייתכן סיפור משפחתי חיובי למחלת לב כלילית, על הופעת מחלתו". כבר בעת מתן חוות דעתי, על פי המסמכים שעמדו לרשותי, לא יכולתי לקבוע בוודאות אם היה למנוח סיפור משפחתי אם לאו, מאחר והעובדה שאביו סבל מאוטם שריר הלב הופיע כתשובה בשאלון שהמנוח מילא בשנת 1996, בלי שציין את גיל האב שהחל לסבול מהמחלה. במכלול הנתונים שעמדו בפני, כולל נתונים עובדתיים ורפואיים מתיק קופת חולים, לא היה משקל מיוחד לקיומו או להעדרו של סיפור משפחתי חיובי במסקנות שאליהן הגעתי. מאידך, לא יכולתי להתעלם מעובדה זו בהיסטוריה הרפואית של המנוח בין שאר הנתונים שהובאו בפני. לפיכך, קבלת המידע כעת כי אביו של המנוח סבל בגיל מבוגר ממחלת לב כלילית ומאוטם חריף של שריר הלב אינם

משפיעים על חוות דעתי, וגם בהתחשב בעובדה זו אני חוזר ומגיע למסקנה זהה לזו שקבעתי בחוות דעתי.

מסקנתי היא, כי על פי נתוני המקרה, סביר ביותר כי המנוח נפטר כתוצאה מהפרעת קצב קטלנית משנית לאוטם חריף של שריר הלב וכי בהתחשב בקשר הזמני ההדוק בין הופעת הכאבים אשר סימלו את תחילת תהליך האוטם לאירוע חריג בעבודתו של המנוח וחוסר תיעוד של תלונות על כאבים בחזה בשנתיים שקדמו לפטירתו, לא ניתן לשלול קשר סיבתי בין האירוע החריג בעבודתו של המנוח לאוטם החריף של שריר הלב.

(כל ההדגשות – אינן במקור, ע.ק.).

7. כעולה מטיעוני הצדדים בסיכומיהם, חלוקים הם בשאלה, האם הוכח קיומו של קשר סיבתי בין האירוע החריג לבין הופעת האוטם במועד בו הופיע, כאשר כל צד טוען לפרשנות אחרת של חוות הדעת הרפואית.

לטענת ב"כ התובע מקריאת חוות הדעת בשלמותה עולה, כי קיים קשר סיבתי בין האירוע החריג לבין האוטם בו לקה התובע ואשר גרם לפטירתו. משכך ביקשה לקבל את התביעה. לטענת המל"ל, דין התביעה להדחות בשים לב להלכה הפסוקה, כי חוות דעת בה נאמר כי "לא ניתן לשלול קשר סיבתי..." – לא די בה לקביעה בדבר קיומו של קשר סיבתי. ב"כ המל"ל הפנה לעניין זה לפסה"ד אשר ניתנו ע"י ביה"ד הארצי בדב"ע לב 104 – 0 משולם נגד המל"ל ועב"ל 213/98 וינמן נגד המל"ל, .

למען העמד דברים על דיוקם יצוין, כי ב"כ המל"ל חזר, בנוסף, על טענותיו כפי שנטענו במישור העובדתי בטרם ניתנה ההחלטה בדבר מינוי מומחה, קרי – כי לא אירע למנוח אירוע חריג .

לעניין זה מקובלת עלינו טענת ב"כ התובעת בתגובתה, כי הטענה אינה רלבנטית עוד, בשים לב להחלטה בדבר מינוי המומחה .

בהתייחס לפסה"ד אליהם הפנה המל"ל בסיכומיו טענה ב"כ התובעת, כי בשניהם נשלל ע"י המומחה, במפורש, כל קשר סיבתי לעבודה, בניגוד לקביעות המומחה דנן ומשכך, ההלכה אשר נקבעה בהם אינה רלבנטית לעניינה של התובעת דנן.

הכרעה

8. עפ"י ההלכה הפסוקה, קביעת קיומו או אי קיומו של קשר סיבתי בין אירוע חריג להתפתחות אוטם שריר הלב וכתוצאה – הפטירה, היא קביעה משפטית המושתתת על חומר הראיות אשר הובא בפני ביה"ד, תוך מתן משקל מכריע לחוות הדעת של המומחה הרפואי המתמנה ע"י ביה"ד.

עוד נקבע בפסיקה, כי אין לקבוע קשר סיבתי על יסוד אמירת המומחה כי "לא ניתן לשלול" קשר סיבתי (עב"ל 213/98 שרלוט וינמן נגד המל"ל, להלן: "הלכת וינמן").

דא עקא שבפסה"ד אשר ניתן בתיק [עב"ל 106/07](#) דורית גלס ואח' נגד המל"ל, [פורסם בנבו], הוסיף וקבע ביה"ד הארצי (מפי כב' השופטת גליקסמן, אליה הצטרפו כל שאר חברי המותב):

"אין לקבל את טענתו הגורפת של המוסד לפיה בכל מקרה בו המומחה הרפואי קבע בחוות דעתו, כי "עלול", "יתכן ש" או "אין לשלול" קשר סיבתי בין האירוע החרג לבין הופעת האוטם, מתחייבת המסקנה כי לא הוכח קשר סיבתי בין האירוע החרג לבין אוטם שריר הלב.

יש לבחון בכל מקרה את חוות דעתו של המומחה ותשובותיו לשאלות בכללות, תוך בחינת הקשר הדברים בו נעשה שימוש בביטויים "יתכן ש..." ו "עלול ש....".
העניין העומד להכרעת ביה"ד ומכלול נסיבות המקרה.

כך קבע חברי, השופט רבינוביץ בעניין שרלוט וינמן ודברים אלה יפים גם למקרה הנדון:
אכן, עפ"י הפסיקה הקיימת קביעה בחוות דעת של מומחה בלשון של "יתכן" או "אין לשלול" קיום קשר סיבתי בין הפגיעה ובין העבודה, לא יהיה בה כדי להרים את נטל הראייה המוטל על התובע לשם הוכחת הקשר הסיבתי בין העבודה לפגיעה. אני סבור שקביעה זו היא גורפת ויש לבחון בכל מקרה הקשר של הדברים בו נאמרו דברי המומחה ואת יתר הנסיבות כדי לקבוע, האם גם במקרים מעין אלה יש לפסוק לטובת המבוטח, כבכל מקרה של ספק בחוות דעת רפואית בתביעה מתחום התחיקה הסוציאלית, הפועל לטובת המבוטח".

9. לאחר שחזרנו ועיינו בחוות דעתו של המומחה ובתשובותיו לשאלת ההבהרה אשר הופנתה אליו ובבואנו ליישם את ההלכה הפסוקה כמובהר לעיל, סבורים אנו, כי עיון במכלול קביעותיו של המומחה מביא למסקנה, כי קיים קשר סיבתי בין האירוע החרג לבין הופעת האוטם במועד בו הופיע.

כך עולה מקביעתו המפורשת, כי את מסקנתו לפיה "לא ניתן לשלול קשר סיבתי בין האירוע החרג בעבודתו של המנוח לאוטם החרגי" הוא השתית על "מכלול הנתונים העובדתיים והרפואיים שהובאו בפניו" ובכללם - הקשר הזמני ההדוק בין הופעת הכאבים אשר סימלו את תחילת תהליך האוטם לבין האירוע החרג, כמו גם חוסר תיעוד של תלונות על כאבים בחזה בשנתיים שקדמו לפטירתו, קרי - הגם שמדובר באדם עם גורם סיכון - הוא לא היה מוכר כחולה קרדיאלי ולא סבל ממחששים מיוחדים בשנים שקדמו לפטירתו. המסקנה הנ"ל מתחדדת שבעתיים בשים לב לקביעתו הנוספת של המומחה, כי "השפעת האירוע בעבודה כמתואר לעיל על האירוע הלבבי הנטען, במועד בו אירע, לא היתה פחותה בהרבה מהשפעת גורמים אחרים כהיפרכולסטרולמיה וייתכן סיפור משפחתי חיובי" (ההדגשה - לא במקור, ע.ק).

סבורים אנו, כי הדברים מדברים בעד עצמם. ברי, כי המומחה לא היה קובע קביעתו דלעיל, כרשום בסיפא הדברים, אילו שלל קיומו של קשר סיבתי בין האירוע בעבודתו של המנוח לבין האוטם בו לקה.

מכל מקום, משנקבע כי התובעת הרימה את הנטל המוטל עליה להוכיח קשר סיבתי בין האירוע החרג לבין הופעת האוטם במועד בו הופיע, הרי נוכח קביעתו החד משמעית של המומחה כרשום בסיפא חוות דעתו, המל"ל אף לא הרים את הנטל המוטל עליו עפ"י סיפא סעיף 83 לחוק בדבר "השפעה פחותה בהרבה" של העבודה על אירוע התאונה.

הנה כי כן, קריאת חוות הדעת על כל קביעות המומחה, כמכלול וכמקשה אחת, מביאה למסקנה כי קיים קשר סיבתי בין האירוע החרג מיום 3.3.02 לבין פטירת המנוח וכך אנו קובעים.

10. לסיכום ועל יסוד כל האמור לעיל במצטבר, התביעה מתקבלת.

12. המל"ל ישלם לתובעת הוצאות הליך זה בסך 4,000 ₪ - כולל שכ"ט ומע"מ כחוק. בקביעת סכום זה הבאנו בחשבון את העובדה, כי המל"ל החל "לברר" את התביעה לגופה רק לאחר שהוגש כתב התביעה לביה"ד ובעוד התיק תלוי ועומד בביה"ד.

13. לצדדים הזכות לערער על פס"ד זה לביה"ד הארצי לעבודה בירושלים, תוך 30 ימים ממועד קבלת פסה"ד.

ניתן היום, כ"ז באדר תשס"ט, 23 במרץ 2009, בהעדר הצדדים. **המזכירות תשגר עותק פס"ד זה לב"כ הצדדים.**

עדנה קוטן - שופטת

דורון מתתיהו
נציג מעבידים

גיורא רזר
נציג עובדים

עדנה קוטן 54678313

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה